

ВІДГУК

офіційної опонентки докторки педагогічних наук, професорки,
завідувачки кафедри практики англійського усного і писемного мовлення
Харківського національного педагогічного університету імені

Г. С. Сковороди

КОВАЛЕНКО Оксани Анатоліївни

про дисертацію Загорулько Марини Олександрівни «Формування
дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у
процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін», подану до

спеціалізованої вченої ради Д 26.452.01

в Інституті педагогіки НАПН України

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання

Ступінь актуальності обраної теми

Виконане Загорулько Мариною Олександрівною наукове дослідження беззаперечно є затребуваним сьогоденням і є відповіддю на виклики часу. У вступі авторка наголошує, що перетворення знаннево-орієнтованої парадигми освіти на компетентнісно-орієнтовану потребує суттєвого оновлення процесу фахової підготовки студентів у системі вищої школи загалом та студентів – майбутніх учителів – у системі вищої педагогічної школи зокрема. Зміна напрямку провідного освітнього вектора забезпечується реалізацією положень компетентнісного підходу в організації освітнього процесу закладів вищої освіти. Підготувати майбутнього вчителя початкової школи до ефективної й функційно-результативної професійно-педагогічної діяльності на компетентнісній основі – одне з ключових завдань, котре має бути виконаним у контексті забезпечення кардинального оновлення системи загальної середньої освіти.

Особливість дисертаційної праці полягає в тому, що її авторка занурюється в актуальну проблему дидактики вищої школи не лише з точки зору теоретико-методологічних підходів, а й розкриває її практичний аспект.

Зважаючи на викладене вище, дослідження Загорулько Марини Олександрівни «Формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін» є актуальним і своєчасним.

Наукова новизна результатів дослідження

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційної праці Загорулько Марини Олександрівни, варто відзначити найбільш вагомі наукові результати. Заслуговує на увагу той факт, що на засадах методологічно-рівневого вивчення дидактичних явищ авторкою здійснено специфікацію сутності феномена «дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи» й уточнено поняття, які його характеризують, конкретизовано їхній психолого-педагогічний зміст. У дослідженні виявлено

сукупність дидактичних умов формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін; розроблено та доведено доцільність імплементації в освітній процес вищої школи структурно-функційної дидактичної моделі дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін; уточнено критерії, показники та відповідні рівні сформованості досліджуваного дидактичного феномена.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки й рекомендації, представлені в дисертаційній праці М. О. Загорулько є ґрунтовними, що підтверджується використанням суттєвої теоретичної бази дослідження, інтегративним застосуванням провідного й супідрядних методологічних підходів. Провідним методологічним підходом визначено компетентнісний підхід, супідрядними (реалізація положень яких відбувається на інтегративній основі відносно провідного) – особистісно зорієнтований, діяльнісний, аксіологічний.

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій М. О. Загорулько дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У структурі роботи виділено вступ, три розділи, висновки до них і загальні висновки, додатки, список використаних джерел.

У вступі чітко обґрунтовано вибір теми й актуальність дослідження. Показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Коректно визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження. Слід позитивно відмітити розкриття теоретико-методологічної основи дослідження. Досить повно розкрито перелік використаних методів дослідження теоретичного та емпіричного рівня.

Розкриваючи наукову новизну одержаних результатів авторка цілком справедливо вказує на те, що: уперше розроблено й обґрунтовано структурно-функційну дидактичну модель формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін, яку визначено як єдність чотирьох взаємопов'язаних компонентних блоків: методологічно-дослідного; визначення когнітивно-конструктивної основи; реалізації дослідно-діагностувальної діяльності; забезпечення рефлексійності дослідно-діагностувальної діяльності; виявлено й дефініційовано сукупність дидактичних умов як основу моделювання досліджуваного процесу: провідної дидактичної умови (інтеграція самоосвітньої й академічної діяльності майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання

психолого-педагогічних дисциплін на засадах збільшення науково-дослідної складової) та супідрядних дидактичних умов (індивідуалізацію процесу навчання психолого-педагогічних дисциплін як засіб забезпечення потребно-мотиваційної основи формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи; створення ІТ-дидактичного середовища формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи; стратегізацію процесу навчання психолого-педагогічних дисциплін; активацію дослідно-рефлексійної діяльності студентів – майбутніх учителів початкової школи); уточнено сутність понять «дослідницько-діагностичні вміння майбутніх учителів початкової школи», «дидактичні умови формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи» «структурно-функційна дидактична модель формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін»; конкретизовано особливості й специфіку застосування положень компетентнісного підходу в інтегративному поєднанні з положеннями інших методологічних підходів у педагогічному закладі вищої освіти в контексті формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи; критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексійний) і вимоги до рівнів (високого, достатнього, середнього, низького) сформованості дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи та відповідний діагностувальний інструментарій.

Щодо практичного значення отриманих результатів слід позитивно відмітити апробацію структурно-функційної дидактичної моделі формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін у педагогічних закладах вищої освіти України; підготовку методичних рекомендацій для викладачів і студентів педагогічних спеціальностей щодо формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи.

Дослідження отримало достатнє впровадження та апробацію на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях. Основні положення й результати дослідження відображені в достатній кількості публікацій авторки (19 наукових і навчально-методичних праць).

У першому розділі – «Теоретичні основи формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи» – проаналізовано стан розроблення виучуваної проблеми в педагогічній теорії, визначено зміст і структуру дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи як дидактичного феномена на ґрунті висвітлення особливостей реалізації компетентнісного підходу як провідного та сукупності супідрядних методологічних підходів у реаліях українських закладів вищої освіти.

У другому розділі – «Обґрунтування дидактичних умов та структурно-функційної дидактичної моделі формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-

педагогічних дисциплін» – виявлено дидактичний потенціал психолого-педагогічних дисциплін щодо формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи, виявлено й дефініційовано дидактичні умови формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи як основи моделювання досліджуваного процесу, розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функційну модель формування досліджуваного феномена.

У третьому розділі – «Експериментальна апробація дидактичної моделі формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін» – конкретизовано й описано показники сформованості дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи; розроблено програму дослідно-експериментальної роботи; виокремлено й застосовано комплекс методів діагностування рівня вияву сформованості досліджуваного феномена; здійснено дослідно-експериментальну апробацію дієвої ефективності структурно-функційної моделі формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін на основі створення відповідних організаційно-дидактичних умов; за допомогою сучасних методів математичної статистики підтверджено припущення про ефективність імплементації розробленої авторської моделі в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти.

Висновки відповідають поставленим завданням і висвітлюють усі здобуті у процесі дослідження результати.

Список використаних джерел (347 позицій, із них 17 – іноземними мовами) показує, що зміст дисертації базується на ґрунтовному інформаційному пошукові в ракурсі визначеної проблеми.

У додатках до дисертації наведено порівняльний аналіз освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Отримані результати є значущими для науки і практики дидактики вищої школи та можуть бути використані в підготовці майбутніх учителів початкової школи в педагогічних закладах вищої освіти України, системі підвищення кваліфікації вчителів початкової школи; під час викладання психолого-педагогічних дисциплін студентам педагогічних спеціальностей у вищій педагогічній школі; укладання підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій для студентів педагогічних закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 013 Початкова освіта; організації та проведення педагогічної практики.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях

Основні положення й результати дослідження відображено в 19 наукових і науково-методичних працях, із яких (2 – розділи в колективних монографіях, 1 – методичні рекомендації, 6 – статті у фахових виданнях України, 2 – статті в зарубіжних періодичних виданнях, 8 – тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різного рівня (міжнародних і всеукраїнській).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Одним із основоположних понять у роботі є «структурно-функційна дидактична модель». На наше переконання, доцільно було обґрунтувати, чому авторка розроблену модель кваліфікує саме як структурно-функційну. Проте, це є питання дискусійне.
2. У вступі авторка робить припущення про те, що розроблення, теоретичне обґрунтування структурно-функційної дидактичної моделі формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін, фундаційну основу якої становить створення відповідної сукупності провідної та супідрядних дидактичних умов, а також її імплементація в освітню діяльність педагогічних закладів вищої освіти забезпечить суттєве підвищення ефективності та функційної результативності формування досліджуваного дидактичного феномена. Саме тому в змісті роботи (Розділ 2) було б доцільно більш чітко прописати, яким чином співвідносяться ці дві провідні в здійснюваному дослідженні дидактичні категорії: дидактична модель та дидактичні умови.
3. Авторка дослідження пропонує власне визначення дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи й трактує його як комплікативне особистісне утворення суб'єкта майбутньої професійно-педагогічної діяльності, яке активно й системно формується й розвивається у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін. Варто було б пояснити, чому саме досліджувані вміння дослідниця визначає як комплікативне утворення.
4. У межах Розділу 2 «Обґрунтування дидактичних умов та структурно-функційної дидактичної моделі формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін» авторка включає підрозділ 2.1 «Дидактичний потенціал процесу навчання психолого-педагогічних дисциплін щодо формування дослідницько-діагностичних

умінь майбутніх учителів початкової школи». Вважаємо, що його змістове наповнення більш логічно би вписувалося в логіку викладу матеріалу Розділу 1 «Теоретичні основи формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи».

5. Розділ 3 містить, на нашу думку, забагато для дисертаційної праці на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук узагальнювальних таблиць, рисунків, гістограм. Частина з них можна було перенести в Додатки.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної праці й є приводом для подальшої наукової дискусії.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в дисертаційній праці Загорулько Марини Олександрівни.

Загальний висновок

Аналіз дисертації, автореферату, опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Марини Олександрівни Загорулько на тему «Формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу авторці здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання з теорії навчання.

Ураховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки в цілому та теорії навчання (дидактики) зокрема, рецензована робота заслуговує на позитивну оцінку. Дослідження відповідає пп. 9, 11, 13 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її авторка – Загорулько Марина Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційна опонентка:

докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри практики англійського
усного і писемного мовлення
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

О. А. Коваленко

на це тов.
відчується зав. загального відділом